

بررسی و اندازه گیری کیفیت گزارشگری سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

حمید رضا وکیلی فر

استادیار گروه حسابداری و مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات تهران

علی اکبر رضانی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم شهر، گروه حسابداری، قائم شهر، ایران

(دانشجوی دکتری حسابداری - واحد علوم و تحقیقات تهران)

چکیده

هدف: تا کنون، تحقیقات زیادی در زمینه بررسی کیفیت گزارشگری سود با معیارهای اندازه گیری متفاوت به اجراء در آمده است. اما با این همه، نه معضل کیفیت گزارشگری سود و اندازه گیری مطلق آن حل شده است و نه معیار اجماعاً پذیرفته شده ایی برای اندازه گیری این پدیده به وجود آمده است. هدف این تحقیق، اندازه گیری مطلق کیفیت سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد.

روش کار: در این تحقیق که به بررسی کیفیت کلی گزارشگری سود در بورس اوراق بهادار تهران می پردازد، تعداد ۱۳۰ شرکت پذیرفته شده انتخاب و مورد بررسی واقع گردیدند. بررسی کیفیت با سه معیار: لوز و دیگران (۲۰۰۳)، بارتون و سیمکو (۲۰۰۲) و پنمن (۲۰۰۱) انجام گرفت. در نهایت، در این تحقیق، قضاوت نهایی از طریق اجماع بین سه معیار صورت پذیرفت یعنی، در صورتیکه بین نتایج سه معیار اجماع کامل وجود داشت، آنگاه راجع به کیفیت سود قضاوت انجام گرفت، در غیر این صورت، هیچ قضاوتی توسط محققین تحقیق ارائه نشد.

یافته ها و نتایج: نتایج حاصل از تحلیل داده ها نشان داد که اولاً در بخش معنی داری از شرکت‌های مورد بررسی، بین سه معیار بکار گرفته شده اجماع کامل وجود ندارد و ثانیاً در مواردی هم که اجماع کامل وجود دارد، اجماع در اغلب موارد بر سر کیفیت بالای سود است. نتیجه گیری محققین تحقیق این است که: در بورس اوراق بهادار تهران، برای قضاوت و تصمیم گیری درباره کیفیت سود شرکتها، بجای استفاده از یک معیار، بهتر است که از چندین معیار استفاده شود تا که نتایج قابل اتکاءتری حاصل گردد.

واژه‌های کلیدی: کیفیت سود، تغییر پذیری سود، قابلیت پیش بینی سود

مقدمه

سود از جمله اطلاعاتی است که تقریباً در هر تصمیم گیری ای توسط افراد مورد استفاده قرار می گیرد. بر این اساس، سود یکی از مهمترین اطلاعاتی است که شرکتها باید افشاء کنند. در سیستم حسابداری دو طرفه، سود بر مبنای تعهدی محاسبه و شناسایی می شود. موضوع اندازه گیری صحیح عملکرد، بکار گیری مبنای تعهدی را ملزم نموده است. به عبارت دیگر، اعتقاد بر این است که: اگر صورتهای مالی با مبنای نقدی (که مبنایی متضاد با روش تعهدی است) تهیه و ارائه شود، نمی تواند معرف نتایج عملیات و تغییرات در وضعیت مالی به نحو مطلوب باشد. بنابراین، مبنای تعهدی - با تاکید بر تحقق درآمد و تطابق دقیق هزینه ها با درآمدهای شناسایی شده - اندازه گیری مطلوب تر عملکرد را امکان پذیر و شاخص بهتری از توانایی فعلی و مستمر واحد تجاری در ارتباط با ایجاد گردش مناسب وجوه نقد بدست می دهد [۱].

در مقابل مزیت فوق، از آنجا که در مبنای تعهدی، لزوماً شناسایی درآمدها و هزینه‌ها با دریافت و پرداخت وجه نقد همراه نبوده، و نیز در محاسبه سود نیز از پیش‌بینی‌ها، برآوردها و قضاوتهای مدیریت استفاده می‌شود، از این رو این شباهت در اذهان خطوط می‌کنند که: تا چه میزان می‌توان به رقم سود محاسبه شده توسط سیستم تعهدی اطمینان کرد؟! آیا فرصتی که این مبنای

در اختیار مدیریت قرار می دهد، توان بالقوه برای وی جهت تصمیم گیری در مورد زمان شناخت و اندازه گیری درآمدها و هزینه ها فراهم نمی کند؟! و...

وجود زمینه های مناسب برای «دستکاری سود» ناشی از تضاد منافع و همچنین به علت پاره ای از محدودیت های ذاتی حسابداری از جمله: الف) نارسایی های موجود در فرآیند برآوردها و پیش بینی ها و ب) امکان استفاده از روشهای متعدد حسابداری باعث شده است که سود گزارش شده در صورتهای مالی از سود واقعی یک واحد اقتصادی متفاوت باشد.

شبهات و مشکلات فوق، هر انسان منطقی را وادار می دارد که قبل از هر نوع بکارگیری عدد سود تعهدی-از جمله برای ارزیابی عملکرد- بایستی کیفیت این متغیر را مورد بررسی قرار دهد. به این ترتیب، بررسی کیفیت گزارشگری سود یکی از دغدغه های اساسی هر سرمایه گذار منطقی و استفاده کننده اطلاعات در تصمیم گیریها می باشد.

مفاهیم متعدد کیفیت سود

کیفیت سود مفهومی است که دارای جنبه های متفاوتی است. این ادعا مدلول به تعاریف مختلف و معیارهای اندازه گیری متفاوتی که در رابطه با کیفیت سود وجود دارد، می باشد. برخی از مهم ترین این تعاریف عبارتند از:

«هانت» مدیر مالی شرکت جنرال میلز معتقد است که در ارزیابی کیفیت سود دو مورد ارزیابی می شود: یکی تناسب داشتن سود فعلی شرکت با سودهای گذشته و دیگری برداشت بازار از کیفیت سود شرکت که در نسبت P/E متجلی می شود.

«هگن» مدیر مالی شرکت دینولدز معتقد است که کیفیت سود را می توان با: شناسایی یا حذف اثرات تغییر روشهای حسابداری، ارقام غیر عادی و یا هزینه های موقتی اندازه گیری نمود.

«کونولی» دیگر تحلیل گر مالی معتقد است که کیفیت سود را می توان از طریق اندازه گیری

خالص ارزش باز یافتنی داراییها ارزیابی کرد.

«والن» مدیر مالی شرکت امریکن برآود کاستینگ معتقد است که کیفیت سود را می توان از طریق تفاضل بین سود تورمی و سود گزارش شده اندازه گیری کرد.

اسلون (۱۹۹۶) اثبات کرد که حجم اقلام تعهدی موجود در سود یک شاخص خوب برای ارزیابی کیفیت سود می باشد [۱۴].

روساین (۱۹۹۹) سودی را با کیفیت تر می داند که پایدارتر باشد [۱۰]. از دید ریچاردسون و همکاران (۲۰۰۱) کیفیت سود درجه ثبات عملکرد عایدات در دوره ی آینده است [۱۱]. تعریف بنیش و وارگاس (۲۰۰۲) از کیفیت سود، احتمال پایداری عایدات جاری در آینده است [۴]. پنمن و ژانگ (۲۰۰۲) کیفیت سود را توانایی سود در نشان دادن عایدات آینده تعریف می کنند [۹].

اسکیپر و وینسنت (۲۰۰۳) کیفیت سود را مرتبط با سود مورد نظر هیکس می دانند، یعنی از دید آنان، سود با کیفیت بالا نشان دهنده مفید بودن اطلاعات سود برای تصمیم گیری استفاده کنندگان و همچنین مطابقت بیشتر آن با سود اقتصادی یا سود هیکسی می باشد [۱۲].

تعریف میخائیل و همکاران (۲۰۰۳) از کیفیت سود نیز درجه ارتباط عایدات گذشته ی یک شرکت با جریان نقدی آینده آن است [۸].

وایت (۲۰۰۳) کیفیت سود را میزان محافظه کاری اعمال شده در سود گزارش شده می - داند [۱۵]. کرسکن هایتر و ملوماد (۲۰۰۴) سود با کیفیت را سودی می دانند که به ارزش شرکت در بلندمدت نزدیک تر بوده و حاوی محتوای اطلاعاتی بیش تر باشد [۶]. اسکولر (۲۰۰۴) کیفیت سود را به شکل رابطه ی بین اقلام تعهدی و جریان های نقدی تعریف می کند [۱۳].

«هاکینز» استاد حسابداری دانشگاه هاروارد کیفیت سود هر سهم را تحت تاثیر شش عامل: محیط اقتصادی (مثل نرخ تورم و تغییر نرخ ارز)، وقایع غیر عادی (مثل فروش ساختمان اداری)، فعالیتهای عادی و تکرار پذیر، ساختار سرمایه (اهرم مالی)، روش های مالیاتی، روش های حسابداری و رابطه بین آنها با تغییر سود هر سهم می داند.

برخی تحلیل گران مالی، کیفیت سود را از سود عادی و مستمر، تکرارپذیر و ایجاد کننده جریان نقدی عملیاتی شناسایی می کنند. آنها متعقدند که کیفیت سود مابه التفاوت سود خالص گزارش شده و جریانات نقد عملیاتی منهای ارقام غیر تکراری می باشد.

همانطور که ملاحظه گردید، تعریف یکسانی از واژه کیفیت سود وجود ندارد. یکی از دلایل احتمالی تنوع در تعاریف به عمل آمده از کیفیت سود می تواند نگاه های متفاوت محققان به جنبه های گوناگون این مفهوم باشد. به هر روی، موضوع کیفیت سود موضوعی پیچیده به شمار می رود و تاکنون هیچ محققى نتوانسته است تعریف یگانه و جامعی از این مفهوم ارائه کند و یا شاخص کاملی برای آن بیابد.

خلاصه کلام اینکه، مفهوم کیفیت سود یک مفهوم تعریف شده ثابت نیست و مقدار دقیقی برای آن وجود ندارد. بلکه آن مفهومی است نسبی که میزان استخراجی برای آن به دیدگاهها و نگرشها بستگی دارد. بر همین اساس، ایده این تحقیق مبنی بر استفاده از چند مدل ارزیابی کیفیت و اجماع بین آنها برای قضاوت راجع به کیفیت شکل گرفت.

پیشینه تحقیق

در سال های اخیر و به ویژه در پی رسوایی های مالی اخیر، توجه روز افزونی به موضوع کیفیت سود شده و تحقیقات زیادی در این زمینه صورت گرفته است. برخی از مهم ترین تحقیقات انجام شده در این رابطه به شرح زیر هستند:

ریچاردسون و همکاران (۲۰۰۱) به این نتیجه رسید که اطلاعات مربوط به کیفیت سود در یک بخش خاص از اقلام تعهدی (مثلا اقلام تعهدی جاری) متمرکز نیست و اقلام تعهدی غیر جاری را نیز شامل می شود. او نشان داد که بدهی های تعهدی نقش مفیدی در کمک به پاکسازی اطلاعات مربوط به دارایی های تعهدی در تعیین کیفیت سود دارد. به طور کلی نتایج این تحقیق نشان داد اقلام تعهدی که وجه تمایز سود و جریان وجوه نقد می باشد یک معیار ذاتی، قوی و به صرفه جهت اندازه گیری کیفیت سود فراهم می کند. این تحقیق بیان می دارد بر خلاف مطالعات

موجود، اطلاعات بر گرفته از ارقام تعهدی در مورد کیفیت سود به صورت تنها فاکتور تعیین کیفیت سود قابل استناد نیست [۱۱].

پنمن و ژانگ (۲۰۰۲) مطرح می کنند که: زمانی که یک شرکت حسابداری محافظه کارانه را به کار می گیرد تغییر در میزان سرمایه گذاری می تواند بر کیفیت سود شرکت تاثیر گذار باشد. رشد سرمایه گذاریها، سود گزارش شده را تقلیل می دهد و اندوخته ها را ایجاد می کند. کاهش در سرمایه گذاری ها باعث آزاد شدن اندوخته ها و افزایش سود می شود. اگر تغییر در سرمایه گذاری موقتی باشد سودهای جاری موقتا کاهش یافته یا متورم می شود. بنابراین معیار مناسبی برای پیش بینی سودهای اتی نمی باشد. نتایج نهایی تحقیق بیانگر این است که حسابداری محافظه-کارانه، منجر به افزایش کیفیت سود می شود [۹].

بال و شیواکومار (۲۰۰۵) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که شرکت های غیربورسی به دلیل وجود تقاضای کمتر برای گزارش های مالی، کیفیت سود پایین تری نسبت به شرکت های بورسی دارند [۳].

گش و دیگران (۲۰۰۴) کیفیت سود و ضریب واکنش سود را هنگام افزایش با ثبات سود و فروش بررسی کردند. نتایج تحقیق آنان نشان داد، شرکت های دارای رشد سود توام با افزایش فروش، از کیفیت سود و ضریب واکنش سود بالاتری نسبت به شرکت های دارای رشد سود توام با کاهش هزینه برخوردار هستند [۵].

پنمن و ژانگ (۲۰۰۳) در مطالعه ی خود عوامل موثر بر کاهش کیفیت سود را در سال های پس از ۱۹۹۰ میلادی بررسی کردند. در این تحقیق برای ارزیابی کیفیت سود، از دو معیار ارقام تعهدی اختیاری و ضریب واکنش سود استفاده شده است. نتایج نشان داد افزایش معنی دار دامنه ی ارقام تعهدی اختیاری و کاهش معنی دار ضریب واکنش سود، نشان دهنده ی کاهش کیفیت سود در طول دوره ی مورد بررسی است.

لوگی (۲۰۰۴) در تحقیق خود کیفیت سود را با توجه به چارچوب مفهومی هیات تدوین استانداردهای حسابداری مالی آزمون کرد و به این نتیجه رسید که کیفیت سود شرکت ها هنگامی

که میزان مالکیت نهادی در آنها افزایش یابد، بهبود خواهد یافت. در این صورت ارقام تشکیل دهنده سود شرکت‌ها از مربوط بودن و قابلیت اتکای بالاتری برخوردار خواهند بود [۷].

ثقفی (۱۳۸۹) در تحقیقی رابطه بین قابلیت اعتماد اطلاعات حسابداری و کیفیت سود را با کاربست رویکرد ترازنامه ایی مورد مطالعه قرار داد. نتایج تحقیق نشان داد که با کاهش قابلیت اعتماد جزء تعهدی سود، از کیفیت سود کاسته شده و خطای اندازه گیری بزرگتر می شود [۳].

فرضیه تحقیق

مطابق با مساله پژوهش، به منظور پاسخ به سوالات تحقیق، فرضیه ما اینگونه بیان شد:

بر اساس ارزیابی جمعی سه معیار: لوز (۲۰۰۳)، بارتون-سیمکو (۲۰۰۲) و پنمن (۲۰۰۱) به طور همزمان کیفیت سود گزارش شده شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران پایین است.

جامعه آماری

با توجه به مقتضیات مسله و محدودیت‌های عملی تحقیق، جامعه آماری در این تحقیق از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۸۷-۱۳۸۳ که دارای شرایط زیر باشند، تشکیل می گردد.

- ۱) شرکت‌هایی که سود ده بوده و پایان دوره مالی آنها منتهی به ۲۹ اسفند هر سال است.
  - ۲) جزء شرکت‌های سرمایه گذاری و واسطه گری مالی (بدلیل ماهیت خاص شان) نباشند.
  - ۳) اطلاعات مورد نیاز آنها در دسترس باشد.
  - ۴) برای یک مدت طولانی توقف نماد نداشته باشند. چون شرایط اینگونه شرکتها غیرعادی و نیز ممکن است که اطلاعات آنها قابل اتکاء نباشد.
- در این تحقیق، بعد از تعریف جامعه و تعیین معیارهای تحدید آن، به جمع آوری اطلاعات جامعه و تعیین اعضای آن پرداخته شد. در این زمینه دیده شد که کلاً طی سالهای ۸۷-۸۳، سیصد و سی و

یک شرکت در بورس تهران عضو بودند. از طرفی، با توجه به اینکه دوره زمانی تحقیق ۵ ساله است، لذا جامعه اولیه تحقیق دارای ۱۸۱۰ (۳۶۲*۵) عضو می باشد. از این تعداد اعضاء اولیه، ۲۰۵ مورد از گروه شرکتهای سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی بودند (۴۱ شرکت در ۵ سال) که از جامعه تحقیق کنار گذاشته شدند. همچنین ۳۷۰ عضو پایان سال مالی آنها غیر از بیست و نه اسفند هر سال بوده و در نهایت ۲۹۵ عضو (۵۰ شرکت در ۵ سال) یا دارای زیان خالص بودند یا که اطلاعات برخی سالهای شان در دسترس نبود.

نتیجه اینکه از ۱۸۱۰ مورد اعضاء اولیه جامعه تحقیق، فقط ۹۴۰ مورد به عنوان اعضاء نهایی جامعه باقی ماندند و مابقی ۸۷۰ مورد، معیارهای مورد نظر برای وارد شدن به جامعه تحقیق را نداشتند.

نمونه و روش نمونه گیری

در این تحقیق، به منظور اخذ نمونه ای احتمالی از جامعه، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. همچنین حجم نمونه با استفاده از فرمول زیر تعیین گردید.

$$n = \frac{N \times Z_{\alpha/2}^2 \times P(q)}{N \times D^2 + Z_{\alpha/2}^2 \times P(q)}$$

جایی که :

p: پیش برآورد کیفیت سود (که با فرض بدبینانه ترین حالت، به میزان ۰/۵ تعیین گردید)

d: خطای برآورد (که به میزان ۰/۰۸ تعیین گردید)

α : خطای قابل تحمل (که به میزان ۰/۰۵ در نظر گرفته شد)

N: حجم جامعه (که شامل ۹۴۰ عضو می باشد)

بعد از جایگذاری متغیرهای فوق، حداقل حجم نمونه به میزان ۱۲۹ مورد محاسبه شد. اما در

نهایت، تحقیق بر روی نمونه ایی به حجم ۱۳۰ مورد متمرکز گردید.

روش انجام تحقیق

اگرچه که عبارت کیفیت سود بسیار زیاد در ادبیات مالی مورد استفاده قرار می گیرد اما، نه معنی آن دقیقاً مشخص است و نه معیار و مدلی ثابت و پذیرفته شده برای اندازه گیری آن وجود دارد. از این رو، در این تحقیق، جهت افزایش ضریب اطمینان نتیجه گیریها، از سه مدل متفاوت اندازه گیری و اجماع بین آنها برای بررسی کیفیت سود استفاده می شود. مدل‌های اندازه گیری کیفیت مورد استفاده در این تحقیق عبارتند از: مدل لوز (۲۰۰۳)، مدل بارتون-سیمکو (۲۰۰۲) و مدل پنمن (۲۰۰۱).

در این تحقیق برای نتیجه گیری نهایی راجع به سطح کیفیت گزارشگری سود در بورس اوراق بهادار تهران چهار گام زیر برداشته می شود:

گام ۱) در این مرحله ابتدا شاخص لوز (۲۰۰۳) برای تک تک شرکتهای موجود در نمونه محاسبه می شود. این شاخص که هسته مرکزی آن بر تغییر پذیری سود مبتنی بوده، از طریق تقسیم انحراف معیار جریان نقد عملیاتی بر انحراف معیار سود عملیاتی محاسبه می شود. در اینجا، چنانچه این نسبت برای شرکتی بزرگتر از واحد باشد آنگاه کیفیت سود آن شرکت بالا محسوب می شود. در غیر اینصورت، یعنی اگر نسبت لوز شرکتی کوچکتر از یک باشد، آنگاه نتیجه گرفته می شود که سود آن شرکت از کیفیت گزارشگری پایینی برخوردار است.

گام ۲) در این گام شاخص بارتون-سیمکو (۲۰۰۲) برای قضاوت راجع به کیفیت گزارشگری سود شرکتهای موجود در نمونه مورد استفاده قرار می گیرد. این شاخص بر ناگهانی بودن سود توجه داشته و از طریق تقسیم درآمد فروش شرکتهای بر مانده اول دوره دارائیهای عملیاتی آنها به دست می آید. در اینجا، چنانچه این شاخص برای شرکتی بزرگتر از مقدار دو باشد آنگاه کیفیت سود آن شرکت پایین اعلام می گردد و برعکس.

گام ۳) در این قسمت شاخص پنمن (۲۰۰۳) ابزار قضاوت محقق می باشد. شاخص پنمن بر درجه نزدیکی سود به جریان نقد توجه دارد. این شاخص که از ساده ترین شاخصهای اندازه گیری کیفیت سود محسوب می گردد از طریق تقسیم سود عملیاتی بر جریان نقد عملیاتی فرموله می شود. ملاک قضاوت در این شاخص مقدار ثابت ۳ می باشد. به عبارتی دیگر، چنانچه نسبت پنمن

برای شرکتی بزرگتر از مقدار سه باشد آنگاه کیفیت سود آن شرکت پایین اعلام می گردد. در غیر اینصورت، یعنی اگر که شاخص پنمن شرکتها کوچکتر از سه باشد، آنگاه سود آن شرکت از کیفیت گزارشگری بالایی برخوردار است.

گام ۴) در حالیکه در سه گام قبلی، بررسیها در سطح هر شرکت با تمرکز بر یک شاخص مشخص و خاص صورت گرفته بود، در این مرحله، بررسیها مجددا در سطح هر شرکت ولیکن با توجه به نتایج سه گام قبلی انجام می پذیرد. به عبارتی دیگر، ابتدا در سطح هر شرکت تمرکز نموده، سپس با توجه به هر یک از سه شاخص این تحقیق، به شرکت مربوطه رتبه ۱ یا ۱- می دهیم(در صورتیکه شرکت مربوطه بر اساس شاخص مورد رسیدگی دارای کیفیت بالا باشد، رتبه یک و در صورت پایین بودن کیفیت اش، رتبه منفی یک کسب می کند). در پی این امر، هر شرکت دارای سه رتبه خواهد بود، چراکه برای هر شرکت، سه شاخص مورد رسیدگی قرار گرفت. در ادامه، همچنان با حفظ تمرکز در سطح هر شرکت، بررسی می گردد که هر سه رتبه هر شرکت با یکدیگر مشابه هستند یا نه. در این زمینه اگر، هر سه رتبه برابر بودند، آنگاه رتبه نهایی آن شرکت همان رتبه خواهد بود. بعنوان مثال، اگر هر سه رتبه شرکتی برابر یک بود آنگاه رتبه نهایی آن شرکت نیز یک است. یا اگر که هر سه رتبه شرکتی منفی یک بود، آنگاه رتبه نهایی آن شرکت نیز منفی یک محسوب می شود. در نهایت، چنانچه بین سه رتبه شرکتی شرط تساوی برقرار نبود، در این حالت به آن شرکت رتبه صفر(به مفهوم کیفیت نامشخص) داده می شود.

در نهایت، برای قضاوت در مورد «کیفیت کلی گزارشگری سود» در بورس اوراق بهادار تهران، با استفاده از آزمون t تک متغیره بررسی می گردد که آیا میانگین رتبه شرکتهای مورد بررسی بطور معنی داری مثبت هست یا نه. اگر چنین باشد می توان حکم بر کیفیت بالا در گزارشگری سود نمود.

یافته های تحقیق

در این تحقیق، بر پشتوانه نتایج تحقیقات متعدد قبلی، فرض بر بالا نبودن «کیفیت کلی گزارشگری سود» در بورس اوراق بهادار تهران شد. بدین ترتیب، فرض تحقیق بصورت مثبت نبودن میانگین رتبه کیفیت سود شرکتهای مورد بررسی طرح می شود (یعنی بصورت نامعادله کوچکتری از مقدار ثابت صفر). در عوض، فرض مقابل (فرض H_0) بصورت نامعادله بزرگتری از مقدار ثابت صفر در نظر گرفته می شود. شکل آماری این موضوع، بدین قرار است:

$$\begin{cases} H_0 : \mu_{EQ-ranks} \geq 0 \\ H_1 : \mu_{EQ-ranks} < 0 \end{cases}$$

و اما نتایج بدست آمده از آزمون فرضیه تحقیق به شرح جدول (۱) می باشد.

جدول (۱): آزمون کیفیت کلی گزارشگری سود

موضوع آزمون	بازه کیفیت کلی در سطح اطمینان ۹۵٪		میانگین رتبه کیفیت	انحراف معیار	ملاک آزمون	آماره t	سطح معنی داری
	کمترین مقدار	بیشترین مقدار					
کیفیت کلی سود	۰/۳۱۸	۰/۱۵۸	۰/۲۳۸	۰/۴۶۲	عدد ثابت صفر	۵/۸۷۷	۰/۰۰۰

با توجه به جدول (۱)، میانگین رتبه کیفیت گزارشگری سود شرکتهای مورد بررسی معادل

۰/۲۳۸ می باشد که بالاتر از ملاک صفر مربوط به این فرضیه می باشد. انحراف معیار این میانگین

نیز ۰/۴۶۲ واحد می باشد که با توجه به آن می توان گفت که در بدترین حالت نیز میانگین رتبه کیفیت گزارشگری سود چندان زیر صفر نخواهد رفت. همچنین مطابق با اطلاعات ستون دوم جدول (۱)، با ۹۵٪ اطمینان، رتبه کیفیت سود شرکتهای مورد بررسی در بازه ۰/۱۵۸ الی ۰/۳۱۸ می باشد.

اما در قالبی دیگر، با توجه به «سطح معنی داری» حاصل شده (یعنی مقدار ۰/۰۰۰) در مقایسه با سطح خطا (۰/۰۵ =)، فرضیه تحقیق مبنی بر پایین بودن کیفیت کلی گزارشگری سود در بورس تهران نیز رد می گردد. به عبارتی دیگر، در سطح اطمینان ۹۵٪ (و حتی تا سطح اطمینان ۹۹٪)، نتایج این آزمون نشان می دهد که کیفیت کلی گزارشگری سود در بورس تهران بالاست. البته این نتیجه جای بحث و اشکال هم دارد. دلیل این است که: از ۱۳۰ شرکت موجود در نمونه مورد بررسی این تحقیق، تعداد ۱۰۰ شرکت دارای رتبه صفر، ۲۷ شرکت دارای رتبه یک و ۳ شرکت دارای رتبه منفی یک بودند. در نتیجه، چون عدد صفر در میانگین گیری تاثیری نداشته، در حالیکه آن تعداد قابل توجهی از داده ها را تشکیل می دهد، لذا عملاً این آزمون بین ۳۰ داده غیر صفر اجرا گردیده که به دلیل تشکیل شدن ۹۰٪ داده های غیر صفر از رتبه یک، نتایج کلی به سمت مثبت شدن میانگین کیفیت کلی میل نمود. پس در مورد این فرضیه، بجای اتکاء به نتایج آزمون t تک متغیره، بهتر است که به آزمون دیگری پردازیم. در این راستا، با نگاهی به جدول (۲) می توان مطرح کرد که: از بین شرکتهای مورد بررسی، ۷۷٪ شرکتهای دارای «کیفیت نامشخص» در گزارشگری سود هستند. در عوض، ۲۱٪ شرکتهای دارای «کیفیت بالا» بوده و فقط ۲٪ شرکتهای دارای «کیفیت پایین» سود گزارش شده هستند. نهایتاً بهتر است اعلام کنیم که: کیفیت گزارشگری سود در شرکتهای پذیرفته شده در بورس تهران، در نگاهی بدبینانه، نامشخص ولیکن در نگاهی خوش بینانه، بالا است.

بحث و نتیجه گیری

یافته های حاصل از بررسیهای این تحقیق بیان می دارند که: از مجموع ۱۳۰ شرکت موجود در نمونه تحقیق، فقط سه شرکت دارای «کیفیت مطلق پائین» در گزارشگری سود شدند. که جای بسی توجه و همچنین خرسندی دارد. اما در نقطه مقابل نتیجه مثبت و خوشحال کننده فوق، در روی دیگر سکه این تحقیق، تعداد ۱۰۰ شرکت، دارای کیفیت نامشخص در گزارشگری سود بوده که معادل ۷۷٪ درصد از شرکتهای مورد مطالعه را تشکیل می دهند. با توجه به فراوانی بالای این دسته از شرکتهای، به تحلیل گران مالی، مدیران پرتفوی ها، سرمایه گذاران و بالکل استفاده کنندگان از اطلاعات سود شرکتهای در بورس اوراق بهادار تهران توصیه می شود که: آنها همچنان بهتر است جهت ارزیابی سطح کیفیت سود از بیش از یک معیار اندازه گیری استفاده نمایند چون در اینصورت، هم مدارک مربوط بیشتری برای قضاوت صحیح تر در اختیار دارند و هم تصمیم گیری مطمئن تر و مناسب تری میتوانند داشته باشند.

در پایان یادآوری می گردد که استفاده از چند معیار اندازه گیری کیفیت سود، علی رغم مزیت فوق الذکر، محدودیت خاص خودش را هم دارد و آن نیز زمانی است که معیارهای مختلف، هر کدام قضاوت متفاوتی راجع به کیفیت سود ارائه دهند. در اینصورت، استفاده کننده اطلاعات، در قضاوت نهایی راجع به کیفیت، دچار سردرگمی خواهد شد.

منابع

- ۱ رساییان، امیر و حسینی، وحید(۱۳۸۷)، «رابطه کیفیت اقلام تعهدی و هزینه سرمایه در ایران» **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، شماره ۵۳، صص ۸۲-۶۷.
- ۲ ثقفی، علی(۱۳۸۹)، «قابلیت اعتماد و کیفیت سود-رویکرد وضعیت مالی» **تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، سال سوم، شماره ۸، زمستان ۸۹.

- 3- Ball, R. Shivakumar, L. (2005). "Earnings quality in UK private firms: comparative loss recognition timeliness", **journal of accounting and economics**, Vol.39, pp.83-128.
- 4- Beneish, M. Vargus, M. (2002). "Insider trading, earning quality, and accrual mispricing", **the accounting review**, Vol.77, No.4, pp.755-791.
- 5- Ghosh, A.Gu and p Jain. (2004). "Sustained earnings and revenue growth, earnings quality, and earning response coefficients", working paper, available at www.ssrn.com.
- 6- Kirschenheiter, M. Melumad, N. (2004)."Earnings quality and smoothing", working paper, Columbia business school, p.65.
- 7- Lugee, B. Marquardt, C. (2004). "Earnings informativeness and strategic disclosure: and empirical analysts of pro forma earnings ", **the accounting review**, Vol.79, No.3, pp.769-795.
- 8- Mikhail, M. Walther, B. Willis, R. (2003)."Reactions to dividend changes conditional on earning quality", **journal of accounting, auditing, and finance**, Vol.18, No.1, pp.121-151.
- 9- Penman, S. Zhang, X. (2002)." accounting conservatism, the quality earnings, and stock returns", **the accounting review**, Vol.77, No.2, pp.237-264.
- 10- Revsine, L. Collin, D. Johnson, B. (1999). **financial reporting and analysts**, prentice hall, upper saddle reiver, New Jersey, p. 988.
- 11- Richardson, S. Sloan, R. Suleiman, M. Tuna, I. (2001). "Information in accruals about the quality of earnings",

- working paper, university of Michigan business school, an arbor, p.52.
- 12- Schiper, K. Vincent, L. (2003). "Earnings quality ", **accounting horizons**, supplement 2003, pp.97-110.
  - 13- Scholer, F. (2004). "The quality of accruals and earnings and the market pricing of earnings quality ", working paper, Arhus school of business, p.13.
  - 14- Sloan, R. & Richard, G. (1996). "Do stock prices fully reflect information in accruals and cash flows about future earnings?" **the accounting review**, Vol.71, No.3, pp.289-315.
  - 15- White, G. Sondhi, A. Fried, D. (2003). **The analysts and use of financial statements**, John Wiley and Sons, third edition, p.767.

Evaluating and measuring the quality of reported earnings by firms
listed in Tehran Stock Exchange

Hamidreza Vakilifard
Aliakbar Ramezani

Abstract:

Purpose: So far, many researches have been done to assess the quality of firm's reported earnings. However, neither the measuring problem of earnings quality is solved nor a unanimously accepted criterion is presented. The purpose of this study is to measure the earnings quality of the companies listed in Tehran Stock Exchange.

Methodology: This study examined 130 listed companies. Earnings quality was assessed using three criteria: Leuz et.al(2003), Barton and Simko(2002) and Penman (2001). At the end, in this study, the final judgment was done by consensus among the three criteria. In the other words, if there were complete consensus between the results of three criteria, then we judge about the quality of earnings. Otherwise, researchers didn't offer any judgment.

Findings and results: data analyzing showed that: first, in the significant part of the companies, there aren't consensus among the three criteria. Second, in cases which there are complete consensus among the three criteria, the consensus is on the high quality. Research result is: in Tehran Stock Exchange, for judging and decision making about the firm's earnings quality, it is better to use several criteria rather than using one criterion.

Key words: earnings quality, earnings surprise, earnings smoothness.